

se prideluje. Na Českem je najboljši okoli Žateca, za njim oni krog Avšave. Sploh se ga na Českem največ prideljuje. Sadé ga tudi še na gorenjem Avstrijskem, na Štajarskem ob Ogerski meji in pri Št. Vidu na Koroškem, pa le bolj po malem. Na Kranjskem se poskušnje do zdaj niso obnesle, ker menda ni kraj niti zemlja za-nj; hmelj namreč mora imeti veliko in globoke aluvijalne zemlje, da more zrasti in v nji se vko-reniniti.

Roža hmeljeva ima v sebi dišečega olja, ki daje pivu vonjavo, in lupulina ali hmeljne moke, ki zboljša okus ječmenovega sladú; ta tedaj še le zveže v juhi skuhane reči, jih vtrdi in okrepeča in dá pijači vinsko (alkoholično) moč.

Ko je hmelj dozorel, ga potrgajo in po zračnih skednjih v senci posušé; med tem pa ga večkrat prevračajo, da se ne spari. Ko je tako pripravljen, ga stlačijo trdo v vreče (žaklje), in le tako se more ohraniti dalj časa brez škode. Če se pa prerediti dene v vreče, zgubi ves duh in se tako popolnoma spridi. Za dobro in močno pivo se more rabiti le najlepši in najbolj ohranjeni hmelj.

Reja te rastline potrebuje veliko skrbí in stroški obdelovanja so veliki; pri vsem tem pa ni vsako leto dobre letine, ker je hmelj jako nježna rastlina, tedaj jej lahko škoduje plesnoba, mrčesi, gobe itd. Kdor hoče kaj prida pridelati, mora imeti na njivi vedno delavce. Po vsem tem se ravná cena, ki je skoro vsako leto po pridelku drugačna. Včasih veljá cent po 150 gold., o slabi letini pa poskoči cena do 450 in 500 gld. cent.

Ko smo zdaj zvedeli, kako se s hmeljem godí, predno pride v kotel, poglejmo, kaj se potem godí ž njim. Dobro prekuhana juha ali žonta iz sladú in hmelja se spustí na cedilo, kjer izkuhano hmeljevo cvetje (rože, štržički) ostanejo, sok pa se po gonilnicah (pumpah) in cevih spravi kviško na hladilnice, ki so v jako zračnem prostoru pod streho. Te 4 hladilnice, podobne velikim nižkam, so iz železnega kositarja, na štiri vogle, rob je na okroglo zavrt, okoli 15 cm. visok, da zrak pride lože do soka v njih. Pod hladilnicami je votlo, da tudi pod njimi more pihati zrak. V vsaki taki veliki posodi se hladi na enkrat lahko po 45 hektolitrov skuhane žonte.

Tu pa se prične uradno (finančno) nadzorstvo. Da finančni urad izvé, koliko je kuhe in kako močna je, in da potem določi davek za pivo, je ob robu neka naprava, po kateri se natančno izvé, koliko je pivne žonte v posodi. Tukaj dela financa uradno svoje znamke. Za mero moči kuhe imajo tako zvani sladkomér (Sacharometer), nekako v stopinje razdeljeno stekleno vreteno, ki kaže, koliko je sladkorja v pijači. To zmeri finančna straža takrat, kedar je ta pijača ohladila se do 14 stopinj R. Če se pri tem najde le eno stopinjo moči več ali eno manj, kakor je bilo napovedano pred kuho in je na plačilnem listku, kar brž se mora plačati kazen. Tako natančni so davkarji.

Naravoznanske stvari.

Prikazen na Golem.

Pod tem naslovom priobčile so „Novice“ na 18. listu preteklega leta 1877. popis barvorobne podobe v megli — „glorije“ — ki se vidi na Golem. Ta „glorija“ je redka prikazen. Preteklega leta bila je videti samo 4krat, in sicer: 24. dne maja, ob pol osmih, 26. maja ob $\frac{3}{4}$ na 9., 10. avgusta ob 7. in 15. avgusta ob 8. uri zjutraj; letos pa 2krat meseca aprila, in 2krat meseca junija. Megla sicer nastopa, pa samo sever jo porine v našo sotesko „Drago“, jug pa jo odžene proti

severu, in dolina ostane prazna. Tudi malo časa trpi ta meglena lepota, včasih se pokaže le memogredé.

Ker sem se ravno danes, 7. junija, nad četrto ure radoval nad to prekrasno lepoto v naravi, morda utegnem vstreči vredništvu*) in p. n. bralcem, ako o tej zemeljski „gloriji“ kot zanesljivi opazovalec spregovorim besedo, ker je drugače svetu pokazati ne morem, kedar in kjer bi kdo hotel, slikati za svet pa jo zamorem v popisu, kateremu naj se posreči dokazati, da je v goratih deželah več tacih krajev, kjer se človek zamore veseliti zemeljske „glorije“.

Naj odgovorim prvič na vprašanje, kaj je ta „glorija“? Ko se o deževnem času ob eni strani našemu pogledu nebo razgrne in razjasni, med tem, ko nekoliko dalje od nas še dežuje, se solčni žarki v vodenih deževnih kaplicah krojijo prizmatično v znani polokrogli „božji stoliček“ ali mavrico. Ravna taka mavrica, le da je veliko manjša in v polnem krogu, prikaže se okoli glave človekove sence, če ta pade v gosto meglo. To se godí vselej in povsod, kjer iz jasnega jutra sije solnce, in človek na robu hriba hrbet obrnjen proti solncu doli gleda na svojo senco, ki pade na temno z gosto meglo napolnjeno dolino. Ta mavrica krog senčine glave je ravno tako svitla, kakor deževna. Središče kolobara je očesina sredina senčine glave.

Precej za živosvitem sedmerobarvenem kolobarom — za prvo svitlo mavrico — iz istega središča (koncentrično) kroži se druga mavrica na temnem dnu, ki se toraj tudi veliko manj loči, zadnji oklep te podobe pa je svitlobeli polokrog tako daleč od istega središča, kakor daleč je senca padla od človeka. To je vsa — cela — „glorija“, ki se vidi na Golem. Ako se človek premiče in sprehaja proti jugu ali proti severu, premiče in sprehaja se tudi senca in ž njo tudi vsa glorija, med tem, ko senca v gloriji vsako gibanje človekovo oponaša. Zarad tega gibanja človeške sence v gloriji to gibajočo senco šaljivo imenujemo „svetnike“, in v prenešenem pomenu na „glorijo“ pomeni pri nas: svetnike gledat toliko kot gledat „glorijo“. Ta sreča nam tukaj nikdar ne odide, ker se komaj pol streljaja daleč od hiše ta zemeljska „glorija“ prikazuje; do nebeške „glorije“ pa je tudi od Golega gori naprej še velik skok.

Ako je že deževna mavrica otroku in starčku dopadljiva stvar, da otrok oči dosti napasti ne more, ter z rokama sega po njej, starček pa v zamišljenem trenutku visoko upanje v prsih budí, smem trditi, da prvi pogled lepe cele „glorije“ človeka še bolj čarobno gine; pa rečem: cele.

Ko govorim o solčni podobi, ki se vidi v megli, se samo po sebi ume, da bistveni faktorji „glorije“ so: 1. gosta megla pod jasnim solncem, 2. zjutranja dolga senca opazovalca in 3. primerne lege kraja.

Kdor kolikaj opazuje vremena, mu je znano, da, ko po deževnem večeru, ali po deževni noči solnce, prvega jutra izhaja na jasnem, in se namočena rosna zemlja začne greti, ta soparica nastopa kot megla po nižavah, v začetku bolj vodena in gosta, toraj tudi bolj težka, in po tleh viseča, pozneje tem bolj redka in lahka, kolikor močnejše jo solnce pregreva, dokler čisto iztanjšana ne izhlapi v podnebje. O tacem jutru naredí se glorija v megli okoli sedme, osme, tudi devete ure, kakor je letni čas, dokler je še senca dolga. Poleti je dolga senca le zgodaj, pozimi pa še po 8. uri okoli 9., ker solnce že pozno izhaja. Ko je pozneje senca že kratka, pa tudi megle ni več — všla je v podnebje, dokler je senca še dolga, tudi megla še stoji, ker solnce od strani ni imelo še toliko moči, da bi jo bilo pognalo.

*) Lepa hvala za zanimivo poročilo.

Senca, ki se tukaj opazuje, je dvojna: ena ležeča, druga stoječa. Ko se človek vstopi na rob hrbet proti solncu, pogled pa po dolini doli na meglo, pade po navadnih svitlobnih postavah človekova senca tako daleč doli v dolino, da stranske črte sence, ki gre od človeka, pridejo skupaj v špico. Ta senca leži, kakor lego kaže črta, katero si lahko mislimo potegnjeno doli od solnca skozi človeka v meglo. To lego imajo tudi sence družih stvari, ki so okoli opazovalca. Od vseh strani vse sence leté doli v isto središče. Na tem koncu — na špici sence — ko nastopi megla, zagleda pa človek še svojo skrajšano senco, ki stoji vertikalno po koncu, med tem ko prva ležeča še ostane, kakor je bila. Okoli te stoječe sence se v megli prikaže „glorija“ krog glave, kateri očesno središče dá črta, ki si jo mislimo potegnjeno od solnca doli skozi očesno središče opazovalca doli do senčine špice. Ta stoječa senca v podobi človeka zeló tako, kakoršen je v vseh anatomskih delih, pa vsak opazovalec le svojo vidi, stoječe sence so opazovalca pa ne vidi, ravno tako vsak človek vidi „glorijo“ le okoli svoje stoječe sence, sosedove „glorije“ pa ne vidi, med tem, ko prvotne ležeče sence vsih okoli stoječih stvari vsacemu opazovalcu v njegovo središče — v središče njegove sence doli v špici držé in se vidijo.

O zadevi lege kraja nam kaže naravna kozmološka postava to-le: Ako zjutranje solnce hoče vzrokovati senco, ta drugam pasti ne more, kakor na zapadno stran; toraj naj dolina v podnožji opazovalca leži od juga proti severu, ali nasprotno, opazovalec pa vselej pride s hrbtom proti vshodu, s pogledom pa proti zapadu.

Sklepati toraj smemo to-le: kjerkoli v hribih se nahaja taka lega, ako svet ni obraščen s hosto, in se dolina odprta razprostira tako, da jo o zjutranjem solncu napolnuje gosta vshajóča megla, tam gori nad to meglo prijatelj narave lahko vesel opazuje zemeljsko „glorijo“.

Lovro Mencinger Golski.

Popotne črtice.

Na Pehlica h.

(Dalje.)

„Jaz prodajam srečke (loze) na obroke (rate)“ — mi odgovori tujec in začne razkladati, kako strašno dobro bi bilo, če bi vsak človek ali vsaj vsaka hiša imela par deležnic (Antheilscheine) na take srečke, ker le tako mu je mogoče brez truda obogateti ali vsaj pozneje mora kaj zadeti. „Po nemških krajih sem veliko takih listov spečal, tu pa že štiri dni hodim od vasi do vasi, pa ne enega nisem spečal.“

„Ljudje naši so pač preneumni“ — opomnim jaz — „drugače bi se sreče ne branili.“

„Je li, je li?“ — poprime tujec radosten besedo — „prenevedni so; in človek jim še nič razložiti ne more, ker ne umejo nemški.“

„Da, da“, priklimam jaz — „naši ljudje so pač preneumni, da bi svoje težko zaslužene krajcarje na cesto metali in hodili tujim judovskim sleparjem na limanice.“ Menite mar, da ne vem iz lastne skušnje, kako ravnajo take družbe? Vsilijo človeku delnični list, za katerega ima plačevati po toliko in toliko goldinarjev na mesec. Za to mu obljubijo, da bo dobil čez 20 ali 21 mesecev „izvirno srečko“ (Originallos), med tem pa igral na 20 sreček. Če kaj zadenejo, dobí on 20. del; ali ni tako?“

„Res je tako!“ — pritrdi možic — „je mar to goljufija?“

„To ne, ako bi se to res zgodilo. Zgodi pa se navadno dvoje. Prvo je to, da se vdeležnik naveliča ali ne more več plačevati, potem pa zapade ves vplačani denar vam. Drugo pa je to. Če kdo tudi do konca ostane natančen z vplačevanjem, mislite, da dobí obljubljeno izvirno srečko — da že o kakem dobičku ne govorim?“

„Jo mora dobiti po pravilih.“

„Res? Imenujte mi le enega, ki jo je dobil.“

„Vi ste predrzen, ne zamerite!“

„Ker take lumparije tako dobro poznam, menda? Naj vam vse povem, čeravno vam je to samim znano. Ko je deležnik plačal zadnji obrok, pošljejo mu mesto obljubljenega izvirne srečke kak nič vreden papir — tako so na pr. poslali nekaterim pri nas, ki so jim šli na limanice, Turške srečke (Türkenlose). — Ni li vse tako, prijatelj?“

„Sem ter tje že“, — se izgovarja možic v vidni zadregi — „a naša družba je dobro znana firma — —“

„Gre na goljufijo, kakor druge. Glejte, ko bi po vsem tem kraju ljudje nemški znali, bi bili vi vsaj katerega vjeli. Tako pa niste nobenega. Zato je vsaj v tem slučaju dobro za naše kmete, da ne znajo nemški.“

Mož ni vedel, je li kuhan ali pečen. Brisal si je s čela pot, ki ga mu je izganjalo deloma solnce, deloma moje besede. Bil je v vidni zadregi in morda bi bil še iskal besedi za odgovor, kar zagledava Mengeš.

„Kaj je to?“ — me vpraša.

„Trg z imenom Mengeš“ — pojasnujem.

„No, v trgu bo vsaj kdo nemški znal“ — zdihne in pristavi: „mene je pot malo vtudila. Bom tū nekoliko v senci.“

Ker pa moje noge še niso trudne bile, pustil sem „mučenika slovenske trdoglavnosti“ v senci, sam pa se pomikam proti Mengšu, kamor pridem okoli štirih popoldne.

Tega trga ne bom popisoval, vsaj je že kolikor toliko znan. Omenim naj pa — kar je jako veselo — da ta trg, ki je imel poprej več let župana nemškutarja, je zdaj, kakor lansko leto o deželnih volitvah, pokazal se narodnega ter ima župana domačega, to je, Slovenca v kljub silnim prizadevam nečega možá, ki bi rad iz nas Slovencev Nemce naredil, pa bi bil tudi silno rad sam župan. (O tem pozneje še več.) Do lanskega leta so imeli Mengšani tudi svoje narodno „bralno društvo“; to je sicer propalo, a kar se je sejalo, zdaj zori.

Po prihodu poiščem prijateljev, ki mi tudi tukaj živé. Pri teh mi preteče večer v prijetni družbi med živahnimi razgovori še prenašlo. Zlezli smo tudi v veliki zvonik, kjer visé težki in dobri zvonovi (B, Des, E, As). S tega se vidi vsa Mengiška fara s Kamniškimi gorami in planinami ter veliko cerkvic po vrhah hribov in ob sredi; tudi Kamniško mesto se pokaže v severnem kotu. Razgled je bil čarobno lep, vsa narava zelena in v cvetji. Komaj sem se te lepote nagledal.

Drugo jutro mi predlaga prijatelj, naj bi se peljala v Kamnik. V popotnem programu mojem sicer Kamnika ni bilo, al vreme je bilo tako kislo, kakor obraz kakega kandidata, ki je pri volitvah zmagal z manjšino. O takem vremenu hoditi po svetu, ni prijetno, ker se vsak hip utegne dež vlti in potem si še z dežnikom v roki moker in umazan. Zato se udam prijatelju; sedeva na voziček in pohleven konjiček naju vleče proti Kamniku. Cesta je zeló nasuta, streseva se dobro, a pot nama vendar ni dolgočasna. Nad gorami visé sive megle prav do sv. Primoža doli. Ta cerkvice stoji nad Kamnikom v sredi gorá, nad njo je videti še kapelica. Tam je neka skala, ki ima podobo meniha in nune. Ljudska fantazija je krstila ti podobi za „Lutra Martina“ in „Katro njegovo“.